

ROZEN LANGS DE LOIRE

-over de kunst van tuinieren-

Tuinen in de Tuin: voor de Loire geldt dat letterlijk en figuurlijk. In de 'Jardin de la France' schitteren langs de stroom weelderige tuinen, met rijke oogsten aan bloemen, fruit, groenten, kruiden en wijn, maar ook met briljante structuren rond kastelen en landhuizen. Op bezoek bij Elsie De Raedt in haar rozentuin in wijndorp Chinon.

Van het kasteel van Meung-sur-Loire leidt de brug naar de overkant van de stroom, naar de zes jaar oude Jardins de Roquelin, waar Stéphane Chassine met 450 soorten gespecialiseerd is in oude rozen. "La rose, c'est la reine du jardin. Vroeger waren dit de weiden van de koning, ik heb de boerderij gekocht om gepassioneerd nieuwe rozen te maken. De basis is altijd een wilde roos. Ze is geen moeilijke bloem, alles gaat zonder speciale behandeling z'n natuurlijke gang. De tuin is

ingericht à l'Anglaise, met vijver, moestuin en het enige arboretum in de streek. Je kan rozen kopen, of kruiden en confituur van het huis. Geniet van je wandeling". Overal bloeien rozen op open ruimtes, in perken, tussen hagen. Lokale soorten, China, Damascus, rozen uit Réunion, L'Eglantier. Of met poëtische namen, zoals Cuisse de Nymphe of Guirlande d'Amour. In het midden bloeit een kloostergang van rozen, mediterrane en exotische planten verrijken het palet. Doorgangen tekenen perspectief. Voorbij een vijgenboom staat het vierhonderd jaar oud huis met een winkel. "Zet in je tuin planten waar je van houdt, kies niet teveel wat je overal vindt. Ook niet teveel geel en rood, wel wit, dat blinkt mooi", zegt Stéphane bij het afscheid. Het moet waar zijn wat de Engelse filosoof Bacon schreef, dat de aanleg van een tuin de zuiverste van alle menselijke genoegens is. Sinds de middeleeuwen, aanvankelijk meer uit noodzaak dan voor de zintuiglijke genoegens, onderhielden kloosters tuinen met kruiden, bomen en vijvers: monniken voorzagen in hun behoefte aan voedsel, fruit, groenten, geneeskrachtige medicijnen en wijn. Voor de broeders was de tuin als Gods paradijs in miniatuur. In de vijftiende eeuw doet de esthetiek haar intrede: hertog René d'Anjou is met vierkante bloemperken zowat de vader van de tuinarchitectuur. Rond kasteel en landhuis bloeien symmetrische perken en weelderige rozen. Tuin en park zorgen voor ontspanning en genot, van schaduw, koelte en het dierenleven. Meer in harmonie met de natuur komen de kasteeltuinen in Amboise en Blois ook dicht bij de stroom. De renaissance voert dit subtiele evenwicht naar een hoogtepunt, zoals in Chenonceau en Villandry. Siertuinen pronken met symmetrische perken, hagen, fonteinen en doolhoven. Exotische planten, fruitbomen (de pruim Reine Claude is genoemd naar de eega van Frans I) en groentepercelen doen hun intrede: de mens leeft niet enkel in harmonie met de natuur, maar ook als haar gebieder. Doolhoven, tuinen als minnehaarden, parken als lusthoven, in Franse en Engelse stijl, al dan niet met Italiaanse

invloeden, tussen de artistieke traditie van hertog René d'Anjou en de hedendaagse rozenparadijzen is de Loire een overdadige geschenk aan tuinen.

'LE JARDIN' ALS LEVENSKUNST

Met vier wijngebieden groeien de druivenstokken overal langs de Loire: “nos vignes sont des jardins”, zei een meesterkok in Sancerre. Een mooi beeld: ranken op rij, keurig in het gelid tegen een helling of glooiend rond een domein. Maar al geniet de Loire met z'n groenten, fruit, kazen en wijnen het epitheton Tuin van Frankrijk, met een even terechte beeldspraak is de stroom als een gecultiveerde tuin van bloemen en planten, van rozen en nog eens rozen. Al sinds de middeleeuwen is ‘le jardin’, als een omheinde ruimte, een harmonie van kleuren en patronen. Met een mozaïek van stijlen, ingebed in een trots patrimonium en het wisselen van de seizoenen, is elk bezoek zo anders. Tuinen zijn het zoveelste bewijs van het Franse l’art de vivre. In de schaduw van Tours staat de meest aantrekkelijke

ruïne in St-Cosme. Tussen de resten van een priorij bloeien tweehonderd soorten rozen en irissen. Een grafsteen beitelde de naam van Ronsard, de zestiende eeuwse hofdichter die met sonnetten hoofse liefdesteksten schreef. In zijn ode À Cassandre heet het: “Mignonne, allons voir si la rose... Schatje, laat ons kijken of de roos...”: ja, het is een uitnodiging om tuinen te bezoeken. Meteen droomkasteel Chenonceau langs de kabbelende Cher dat als Château des Dames lokt met een doolhof en twee strakke tuinen uit de zestiende eeuw. Je komt toe met zicht op toren en kasteel, links ligt het geometrisch bloembed van Diane de Poitiers, minnares van de vorst: twaalfduizend vierkante meter bloemen, hagen, aardbeien, viooltjes, een klassiek tapijt. Rechts pronkt de tuin van Catharina de Medici, echtgenote van dezelfde vorst, rond een bassin met rozen, lavendel, tulpen en dahlia's. Opgewekte renaissance in Frankrijk, het is een mooi begin.

SLAPEN TUSSEN DE ROZEN

Aan de oever van de Vienne is Chinon het genoeglijkste van alle Loire-stadjes. Achter het kasteel ligt verscholen tussen oude

steen de Jardin des Roses van Elsie De Raedt. “Met één hectare doe ik alles zelf, behalve het snoeien van de hoogste hagen. En de Tuinbende, vrienden uit Vlaanderen en Nederland die vallen voor de charme van de stroom, helpen met wat ik niet alleen kan. Het huis uit 1845, met een wijnpers uit 1750, was tot zeventig jaar terug een wijngaard. Maar wijn en bomen gaan niet samen. Toen ik in 1999 toekwam, stond het domein afschuwelijk kaal. Maar rozen houden van de kalkrijke leemgrond. Nu staan er tweeduizend rozenstruiken en – klimmers, goed voor 350 variëteiten”. Vóór het huis, een gezellige chambre d’hôte, staan een amberboom, notelaar en een ginkgo biloba. Een eerste flanerie door de herfstige tuin, die ik tijdens mijn verblijf mag genieten als geschenk. Rond een droge vijver met wereldbol luisteren kleine rozen naar de naam Alden Biezen. Een lichtroze Stanwell Perpetual is toe aan z’n vierde bloei. Stekellose ramblers krullen doorheen een tamarisk. Veilchenblauw is de meest blauwe liaanroos in het rozenrijk. Een dieprode Sympathie is een Duitse vuurgloed. Leonardo da Vinci lacht, de Beauharnais jubelt en tegen de gevel klimt Adélaïde d’Orléans als antieke roos omhoog. “Omdat de roos de belangrijkste plant is, zijn naam en hoogstaande kwaliteit commercieel erg belangrijk. Het gezegde ‘een roos is een roos’ klopt dus niet. Met 20.000 variëteiten, waarvan twee derde het daglicht nooit had mogen zien, is de rozenwereld onbeperkt. Omdat geschiedenis altijd mijn passie is geweest, ken ik over rozen veel boeiende verhalen. Ze hebben oorlogen, beroemde mensen en continenten overleefd. De Damascusroos en de Gallica’s zijn met de kruisvaarders naar Frankrijk gekomen. Cleopatra baadde al in rozenblaadjes en van de Gallica officinalis uit het Middellandse zeegebied maakte men in Provins de eerste schmink. De kunst van het tuinieren leek uitgestorven, maar met alle kastelen en tuinen, het zuivere licht en aangenaam klimaat, is het rijk van de oude rozen verzekerd. Als vertaler-tolk stak ik mijn vrije tijd in tuinieren, op buitenlandse missies heb ik veel planten leren kennen. Mijn

hobby is mijn nieuw beroep, eerst met workshops, nu met rozen in deze tuin. Ik kan me in de plaats van planten zetten: wat wil die hebben, hoe groeit die, wat is de juiste plek? Wil je een goede roos maken, moet je in haar huid kruipen. Rozen zijn gulzig, je moet compost toevoegen, water en voedsel geven om luizen te voorkomen. Eigenlijk heb ik twee thema's: ik hou van antieke, wilde en hedendaagse rozen die niets nodig hebben, die resistent tegen ziektes zijn. Onbespoten kan je er ook confituur mee maken. Een open plek met veel wind en zon is nodig. Zet rozen niet in perken: ze zijn gulzig, egoïstisch en eten de bodem leeg. Een roos is een uitdaging. En ten tweede probeer ik het bloeiseizoen te verlengen door vroeg- en laatbloeiers te mengen. Tussen de Stanwell perpetual die opengaat in april en de Green Snake die als laatste op 1 juli begint te bloeien, heeft de tuin van mei tot augustus permanent vier maanden rozen en kleuren. Als ze zijn uitgebloeid, mis ik iets voor de winter, zodat ik ook rozenjam en maak en parfum creëerde. Daarvoor heb ik de neus van de Gentse parfumiër Hugo Columbien geëngageerd. Als één van tien producten, die de 'Best of Flanders' moeten uitdragen, is het parfum gebaseerd op de Eglantier en de Rosa centifolia, Vlaamse rozen die al op schilderijen van Brueghel, Rubens en Jordaens staan. Als je in de winter komt, gaan we op zoek naar zwarte truffels, met truffelhond Occase in de bossen van graaf de Ternay. En ja, sinds de Gentse Floraliën van 2005 heb ik een roos die m'n eigen naam draagt. Onbespoten, geparfumeerd, een gele roos als mijn karakter. Wil je een glaasje witte Chinon?''.

GROENTEN ALS KUNST

In Chinon is alles dichtbij voor gemoedelijke uitstappen. Achter de hoek spatten de bloemen uiteen rond het kasteel van Chatonnière. En dan is daar een prachtige driehoek: op een vijver reflecteren tussen waterlelies de witte muren van Azay-le-Rideau, te gestileerd om burcht te zijn en een van de mooiste kastelen aan weerszijden van de Loire. Het Doornroosjeskasteel

van Ussé baadt aan de oever van de Indre tussen talloze bloemen. En Villandry is de apotheose van de renaissance: rond het kasteel bloeien drie tuinen 'à la Française' op terrassen: een moestuin met verbluffende constructies van groenten als kunst. Een tuin van buxushagen met tulpen symboliseert liefde en muziek. En een prieel van haagbeuken leidt naar een watertuin. Het is een volmaakte microkosmos.

Een andere dag, in het oosten voorbij Tours, wandel ik van Amboise naar Le Clos-Lucé, de residentie waar Leonardo da Vinci is gestorven. “De laatste drie jaar heeft hij hier geleefd”, zegt gidse Céline Vantusso: “Leonardo was een vriend van Frans I, die voorstelde hier allerlei machines te maken om de kastelen te beschermen. De slaapkamer heeft zicht op de tuin en het kasteel van de koning. Voor de moerassige tuin zijn speciaal rode rozen gemaakt, die luisteren naar de naam Rose Maria Lisa. Voor het overige staan in de tuin tussen planten en vijver vooral maquettes van zijn fabuleuze tuigen. En elke bloem beantwoordt aan het beeld van een heilige, maar vertegenwoordigt ook een deugd, de hoop of de liefde, want Leonardo kende volop de symboliek van de planten”. Iedere tuin

is een oase, een kunstwerk, een gestileerd genoeg van zintuiglijke lust.

JE TUIN CULTIVEREN

Omdat het er aangenaam toeven is, keer ik in het voorjaar terug voor een weekendje Chinon: het is een van de gezelligste stadjes, het is het hart van de cabernet franc, een moeilijke maar rijke druif, en bovendien zorgt de chambre d'hôte bij Elsie voor een onbekommerd verblijf tussen ontluikende bloemen. "Daar staat de eerste roos van het seizoen, een Madame Alfred Carrière, een antieke roos die later een tweede keer bloeit", lacht ze bij aankomst. "Een tuin moet twaalf maanden per jaar mooi zijn, zodat je kan genieten van bloei, verwelken en sterven van de planten. In de winter gaat de tuin niet dood, hij recupereert: wit, grijs, zwart of mosgroen, ik ben altijd gelukkig. De eerste rust treedt in eind augustus, in januari ontwaakt nieuw leven. Ik hou van tuinen vol rozen, maar niet echt van rozentuinen. Andere bloemen zijn nodig. Of bomen zoals die lichtgele platanen. 't Is geen afgelikte tuin, dat zal hij nooit worden: ik wil niet hele dagen wieden, ik hou van een aantal onkruiden, van bosanemoontjes en aardbeien als bodembedekkers". Rond de Atlastuin met wereldbol maken Chinese, Duitse, Franse en Schotse rozen zich op voor de komende bloei. Eikenhagen laten tocht door om de rozen gezond te houden. Kamperfoelie geurt. Wat een doolhof lijkt, is een open roos van buxushagen. Ik wandel door een magnoliadreef van tweehonderd meter lang, op het eind staat een beeldje van Jeanne d'Arc: "heeft mijn moeder gemaakt. Toen ze nog geen harnas droeg, is Jeanne in herdersplunje drie keer voorbij gegaloppeerd op weg naar de abdij van Turpenay". Voor het najaar bestel ik een klimroos, die luistert naar de naam Pierre de Ronsard: wit met rozige zweem, klimt tot 2,5 meter. Het verlengd weekend Chinon is zoals een Franse vakantie moet zijn: onbekommerd slenteren door charmante stadjes, een zonnig uurtje aan de boorden van de

stroom, terrasjes en culinaire ontdekkingen, een gul bed en een gevuld ontbijt, plantjes kopen, rozen meenemen, de geneugten van de Loire smaken, hier een kasteel en daar een tuin als kleine herinnering aan het aards paradijs. “Il faut cultiver notre jardin”, schreef de Franse wijsgeer Voltaire als slotzin in *Candide*: thuis kan de tuin er alleen mooier door worden.

Verschenen in Grande, 08.07.09.